

שלוש פעמים

שלוש פעמים במשך השנה שררה התרגשות אמיתית במדינת ישראל. שלושה מאורעות — שונים לחלוטין זה מזה — חזרו בעד מעטה השאנונות, הקפיצו את תפוז העתונות, הפכו נושאי שיחה בלעדיים במשך שבועות רצופים.

בחודש אוקטובר נערכו הבחירות לכנסת הרביעית. נציג חונת הגדול והמפתיע של מפא"י שינה את המפה הפוליטית של ישראל, הטביע את חותמו על כל החיים המדיניים הישנים של ישראל במשך השנה.

בחודש מאי נאחה הארץ התרגשות כללית וילוהטת הידיעה על חטיפת אדולף אייכמן, רוצח המיליונים, הישמלה את האווירה יותר מכל מאורע מאז פלשו חיילי צה"ל לסיני, לפני ארבע שנים. היו לה תוצאות בינלאומיות ופנימיות מרחיקות לכת.

בחודש יולי נישאה נערה מרמלה לשר הקשיש ביותר בממשלת ישראל. נשואי טוליטונו שילהבו את דמיון הימונים בצורה שלא היתה דומה לה. המאורע האישי, שישתלב במאבק דתי-פוליטי, העסיק את תודעת ההמונים משך חודשים, גרם לאורגיה של הומור עצמי.

אחד משלושת המאורעות האלה היה צריך לכפף לתש"ד את אישה השנה שלה.

צה"ל לא צעד

אך אחד משלושת המאורעות האלה לא נגע לשטח שהעסיק את ישראל במידה כה רבה בשנים קודמות. בשנת תש"ן נדחקו עניני הבטחון לקרן זווית. אמנם, לפחות פעמיים במשך השנה התחוללו מאורעות צבאיים חשובים. בסוף ינואר תקפו חיילי צה"ל את כפר תונאפיק באזור המפורז בצפון, בפעולה שהזכירה את מיבצעי התג' מול שקדמו למיבצע סיני. אולם ההששות הראשונים, שהנה מתחילה השתלשלות חדשה שתוביל לסיבוב שלישי, התבדו חיש מהר. פעולת תונאפיק לא באה אלא להזכיר לעולם את קיום ישראל, להכריח את ממשלת ארצות הברית להסכים לביקור של דו"ד בן-גוריון בארצה.

הגבולות נשאר שקטים. המאורע הצבאי השני לא היה קרבי. בחודש דצמבר הגיעה לחיפה הצוללת הישראלית הראשונה. מימד חדש הצטרף ללוחמה של צה"ל, וטיפוס חדש — הצוקות — למטרות הגורר העברי. אך מבחינה

צבאית-מקצועית, לא שינו הצוללות את מאזן הכוחות בי מרחב, לא שינו כמעט ולא כלום את המפה הצבאית של צה"ל.

מה גרם לשקט הצבאי? שכניה הערביים של ישראל היו עסוקים במאבקים הפנימיים. כל עוד לא חוסלו סיכסוכים פנימיים אלה, לא היתה לבעיית פלסטין ממשות עצמאית בעיניהם. היא היתה רק כדור-מישחק במלחמה בין קאהיר לעמאן, ובין קאהיר לבגדאד.

אולם לא היתה זאת הסיבה היחידה, ואולי אף לא הי עיקרית, לשקט הצבאי. בצד הישראלי התגברה יותר ויותר ההכרה כי אחרי מיבצע סיני חלפו ללא שוב התנאים שאיש שרו יוזמה צבאית ישראלית רצינית במרחב.

איש לא מוכן לנבא סופית כי שוב לא תהיה מלחמה במרחב. קשה היה לתאר, למשל, איזו פקודה ינתן לצה"ל אם יצליחו סוכני הלאומנות הערבית לרצוח את המלך חוסיין וליצור מצב חדש לאורך הגבול המזרחי של ישראל. אך מלבד מקרי-חירום מיוחדים כאלה, נראתה החזית הצבאית כחזית משנית.

גם בחזית המדינית שקט המאבק הישראלי-ערבי. שיבת האוניה איננה טופט לחיפה, בחודש פברואר, כימלה מפלה ישראלית בחזית החרם. כאשר החרימו פועלים אמריקאיים את האוניה קליפורניה בניו-יורק בחודש אפריל, היה נדמה כי ישראל תוכל להשיב מלחמה שיערה בחזית זו. אך גם פרשה זו נסתיימה במפלה ישראלית.

היו אלה דקירות-סיכה הדדיות ללא ערך פוליטי רב. הערבים היו עסוקים בממשלת ישראל, שתיירה מזמן על כל יוזמה משלה במרחב השמי, היתה מרוצה מן השקט. הקרבות היחידים נערכו בין דיפלומטים ישראלים וערביים בתריסר בירות, וכל צד יכול היה לרשום כמה נצחונות לכוחו.

נציגי ישראל סולקו לפי דרישת המצרים מועידות כל-אפריקאיות בקונאקרי ובלויאפולדוויל, הוחרמו במסיבות אפריקאיות באיס. ועזית עמי אפריקה באדיס-אביבה קיב לה החלטה אנטי-ישראלית חריפה, וצילון החליטה לבטל את נציגותה בישראל.

לעומת זאת, נחלה ישראל נצחון בסהראן, כאשר השאה הפרסי אישר מחדש את קשריו עמה. נצחון חשוב שני הושג בניקוסיה, כאשר הגיש שגריר ישראל את כתבי האמנתו לנשיא מאקארויס, למרות שישאל עמדה מן הצד בימי מלחמת-השהיחור הקפריסאית. אך גם קרבות אלה לא היו בעלי ערך מכריע לגבי מעמד ישראל במרחב השמי. הבעיה החשובה ביותר של ישראל נשארה רדומה בשנת תש"ד.

ללא הפתעות מדיניות

בם בזירה המדינית העולמית לא הביאה תש"ד הפתעות לישראל, מלבד הסערה סביב פרשת אייכמן, לא חדרה שום רוח-פרצים לחדרים השקטים של משרד-החוץ הירושלמי.

פעמים ערך דו"ד בן-גוריון מסעות לחוץ-לארץ — פעם לאמריקה, פעם לאירופה המערבית. שני המסעות היו הצ'חות תעמולתיות, הכניסו את ביגיי לליגה בי של המדינות נאים משוטטי-העולם. אך התועלת הפוליטית היתה מצומצמת.

בשני המקרים הדיש בן-גוריון מחדש את השתלבות ישראל במחנה המערבי בכלל, ובמערך הקולוניאליסטי של צרפת ובלגיה בפרט. הוא הוסיף לכך נימה חדשה: הרעיון שישאל תכהן בתור סוכנת-משנה של המערב בארצות אפראסיה, מתוך הנחה כי נציגים ישראלים יהיו פופולריים יותר מנציגים המעצמות הקולוניאליות עצמן.

מאחר שמלחמת-אליג'יריה נמשכה במלוא המרץ, בגלל כשלוננו של הנשיא שארל דה-גול לשכנע את הצרפתים להסכים לפתרון אמיתי ונועז, נשאר גם שיתוף-הפעולה הצרפתי-ישראלי על כנו. אך הוא לא היה עוד כה בטוח כמו בימי סיני. החלטת חברות ממלכתיות צרפתיות, כמו חברת רנו, להיכנע לחרם הערבי ולהסתלק מישראל, הדהימה את ירושלים.

יתכן כי שיא מסעותיו של בן-גוריון היה פגישתו עם הזקן הגרמני, קונראד אדנאור, בחודש מרס. היה זה פרס גדול למדינאי הגרמני. הוא היה זקוק לתעודת-כשרות יהודית אחרי שמגיפת ציור צלבי-הקרס, שפשתה מגרמניה, החייתה זכרונות מרים בעולם.

מדוע הסכים לכך בן-גוריון? הסיבה היתה כפולה: הבעת תודה על העזרה שהגישו שרותי-הביזון הגרמניים בגילוי עקבות אייכמן, וצפיה להמשך העזרה הגרמנית בתום תש"ד לום השילומים ב-1963.

מדיניות-החזק הישראלית לא הביאה בשנת תש"ד להכר עות חשובות. היא ניסתה לחדור לפינות חדשות, כמו זפריסין ונפאל, לעמוד מול הלחץ הערבי ביבשת אפריקה. היא רכשה כמה ידידים חדשים ביבשת השחורה, בייחוד בין אותם המנהיגים שהיו משולבים במערך הצרפתי, כמו ראשי קונגו הצרפתית וצ'אד. לא היו אפתעות.

זעזוע ביום הבחירות

מאורע הפוליטי הגדול של תש"ד אירע בזירה הפנימית. מפא"י נחלה נצחון מוחץ בבחירות.

שבעת הח"כים הנוספים שלה לא הבטיחו לה, עדיין, רוב מוחלט. אולם הם שכרו את המוראל והיכולת של כל שאר המפלגות, הנחילו לה למעשה שלטון-יחיד, הבטיחו כי דו"ד בן-גוריון, בן ה-73, יהיה אדונה הפוליטי של ישראל עד סוף ימיו.

מי מראשי מפא"י השיג נצחון זה? מלבד דו"ד בן-גוריון עצמו, שהוכיח שוב כי אין שני לו באינטואיציה טכסית, נשא באחריות מוכיח-המפלגה החדש, יוסף אלמוגי, שהפך על-כך מועמד רציני מאוד לתואר איש השנה תש"ד. הוא האיש שהפך את היכולת הכספית והידי-גונית המפורזת של מפא"י למכבש אירגוני אדיר, אשר מולו נראו כל שאר המכונות המפלגתיות כצעצועי-ילדים.

אולם מכונתו של אלמוגי לא היתה יכולה להשיג נצחון כה מכריע, לולא נעזר עלידי יריביו. אויבי מפא"י הם שהעלו השנה למרומי פיסגת ההצלחה המדינית.

הרב והרבנית טולידנו-הנשואין שהסעירו את המדינה